

10 Céntims

EN DAMÁS CALVET

o dia dos del mes passat, ho fou de dol per la literatura catalana. En aquell dia, després d'una llarga y penosa malaltia, morí en Damás Calvet, un dels primers cultivadors de la literatura de nostra terra en la seva renaixensa.

Quan apenas s'escribia en catalá, quan no més dos ó tres escriptors publicaven poesias serias en nostra llengua escrites, lo jove, quasi noy Damás Calvet se donava á conèixer en aquest género, fent apareixer diferents composicions en distins periódichs.

En lo primer any de la restauració dels Jochs Florals, obtingué un dels premis ordinaris y ab los guanyats en anys posteriors, va obtindre 'l títol de *Mestre en Gay Saber*, quals tres valiosas composicions son las que avuy publicuem en lo present número, com á tribut d'admiració á éll.

Sigué també un dels primers cultivadors de nostra dramática en lo renaixement del teatro catalá, donant á l'escena *La Romeria de Recasens* y mes tait *La Campana de l'Unió*.

Publicá després, donantho com á folletí en lo periódich *Lo Gay Saber*, un tomet de poesias ab lo títol de *Vidrim*, en lo qual hi van estampadas algunas de las composicions mes inspiradas y sobre tot las mes tendras del malaguanyat poeta.

L'afany de gran part de la vida de 'n Damás Calvet sigué 'l seu poema de la conquesta de Mallorca, que baix lo títol de *Mallorca cristiana* publicá en l'any 1887.

En aquest poema, s'hi veu un estudi acabat de la época, tant que després d'haberlo llegit lo baró de Tourtoulon, l'autor de l'"*História de Jaume 'l Conquistador*," escrigué una laudatória carta al nostre malhaurat amich, en la qual li deya: "Ab una abundancia de materials, que fan palideixer als mes erudits, vosté ha construit la verdadera história de la conquesta de Mallorca... No hi ha res mes rigurosament exacte que 'ls seus relats, de mes verdader que las sevas pinturas dels homes y 'ls fets d'ells, y á mes d'aixó, de mes patrioticament sentit que 'ls seus cants á la memòria de vostras antigas glórias catalanas y llatinas."

Lo gran felibre Mistral, l'autor de *Mireyo*, diu que "*Mallorca cristiana* es un aconteixement per la literatura de totas las Espanyas y pel resto del mon cristiá."

Y D. J. M. Guardia, mallorquí resident á París, distingit crítich de la *Revue des Deux Mondes*, de la *Revue littéraire*, de *La Gironde* y d'altras publicacions, escriu al autor de *Mallorca cristiana*: "Vosté ha obrat un miracle, perquè ha sabut fer lo que volia y pareixia impossible, aixó es ressucitar un segle y tota la societat contemporánea, sens parcialitat y fanatisme, com aquell que en totas parts acata la humanitat, qualsevol sia sa rassa, sa llengua y sa fé, practicant l'amor del próxim y la tolerància, tan rara en Catalunya com en altras provincias d'Espanya."

Acatém lo que aquestas autoritats literarias dihuen del poema aquest, tenim per justos los elogis que 'n fan d'ell considerada l'obra en lo seu esperit y en la gran majoria dels seus detalls. Empró cre-ém que 'l

mateix carinyo del autor, perjudicá al poema. Ho habíam dit al amich, en vida, y després de tornar á llegir *Mallorca cristiana*, continuém en la mateixa opinió; aquesta obra brillaria molt més, sino 's vegés tan *travallada*.

No obstant en aquest poema hi ha quadros acabadíssims, hi ha trossos verament inspirats y hi ha un esperit patriótic que bé 'l fan mereixedor d'aquells elogis.

Y aquest eminent poeta, inginyer y professor estudiós com lo qui més, era de caràcter senzill y afable. No tenia enemichs y dels seus amichs era tan volgut, que en lo cor de tots ells ha deixat un vuit la seva mort.

Amant del avens, era 'l seu emblema una papallona ab la llegenda: *Cap á la llum*.

Per acabar aquestas ratllas en memòria de nostre distingit amich, perquè 's compregui l'elevació de las sevas ideas y 'l seu amor pel catalanisme y sobre tot per clóurer ab un pensament del mateix poeta, copiarem l'última estrofa de l'*Endressa* del seu celebrat poema.

«Perçó en ma payral llengua—trenant de nostras bellas llegendas la corona,—pera 'ls que no ixen fora may de la creu del terme —en petit rall cantí.
Las poéticas ideas,—las veritats novellas,
que 'l cor y la pensa obran,—son grana voladora.
Mal vent vol ferlas perdre—y arreu las fá flori.»

CONRAT ROURE.

CALVET

ERA un gran poeta.

Había passat la vida anhelant la glória.

L'había lograda.

Mes ¿qué s'entèn per glória?

¿L'aplausó popular, las ovacions, las mostres d'acceptació general... ó 'l convenciment íntim de que lo que un fá, val y mereix l'elogi?

En lo primer cas, lo meu estimat amich no había gosat prou en l'esbargiment de pler que dona 'l saber que 'l públich premia nostres esforços; en lo segon sí que 's pot dir que l'había de gozar intens, porque ell sabia que lo seu valia y que era una injusticia que no li reditués tota la glória de que era mereixedor son númen.

Son punt de vista era grandió.

Deixa escrit un poema hermós de la Conquesta de Mallorca, preciosos dramas y poesias líricas de primer ordre.

Jo vaig contribuir vivament á que logrés lo títol de Mestre en Gay Saber, com á mantenedor dels Jochs Florals de l'any 1878. Era realment un de nostres primers poetas.

Pera que lluhís aquesta preeminéncia li faltava tenir elements que res tenen que veure en ser bon ó mal poeta. Li faltava cort literaria. Es á dir: rotllo d'amichs, periódichs á sa disposició, médis en fi pera patentizar son saber y altíssim mérit.

Mes á n'ell li bastava la conciencia própia de lo que valia.

Modest, honrat, noble de caràcter, amable en sa conversació, tenia jo per una sort trovarlo á mon pas pera apretarli la mà y passar un rato parlant ab ell de literatura.

Vaig gosá ab sa amistat, va dóldrem sa malaltia, he plorat sa mort, la ploro encara, la ploraré sempre.

Descansi en pau.

FREDERICH SOLER.

SON ELLS...!!

DESEMBARCH DELS ALMOGAVERS EN ORIENT.

Poesia premiada ab la englantina d' or en los
Jochs Florals de 1859.

I.

Del Mar Vermell allà en Orient la lluna
entre núvols de foch sortia un jorn;
inflant las onas inundava realms,
cobrint de dol los temples del Senyor.
Fins la Grecia, perduda la esperansa,
mirava al Turch matantne sos recorts;
al astre del Islam brillar fatidich,
y trasmontar del Gólgota lo sol.
Filla ingrata, los brassos de la mare,
que se mirava en ella, deixá un jorn:
mes ¡ay! á Roma en los perills tornava,
de genolls implorantne lo perdó,

La mar borra sas platjas, los realms llurs fonteras
trasplanta en monts la arena lo Simoïn cremant:
poch duran dels cometes las rojas cabelleras,
llú la veritat sola, per tota eternitat.

Prop de la platja, hont Tiro repartia
sas púrpuras als reys, y dalt de un mont,
los habitants de la comarca alsavan
en un temple pregarias al Senyor.
Dret á son trono la oració volava
com los perfums de las primeras flors.
Ell se mirava, en lo infinit perduda,
gira... y retruny de una campana 'l só.
Al véure las riberas aclaridas
pél llamp, en nit de tempestat y trons,
lo mariner no gosa com gosaren
de aquella gent á tal senyal los cors.
Com inspirats fora del temple surten.
—¡Son ells! ¡Los Catalans!—exclaman tots,
contemplant ajaspiarse las onadas
ab las surants carenas de Aragó.
—¡Respira, patria, que si s' ennuvola,
no se enfósqui jamay lo cel dels bons!—

II

Y com un vol d' orenetas,
vehent llurs monts allà d' allà,
van corrent á la ribera
á abrassar als Catalans.
Ab llurs fills quedan las mares
per mostralshi desde dalt,
car péls cors es la alegria
com la pluja per los camps,
qu' aixeca las febles herbas
en despit de l' huracá.
Fins las ayguas com esclavas
los vaixells van á besar:
y las auras que gronxaren
dels vencedors los plomalis,
empenyent las tallants proas,
llauradoras de aquells mars,
y del inspirat Homero
portaren los dolsos cants,
se disputan jugueneras
nostra ensenya acariciar.
En tant lo ¡Desperta ferro!
lo ressó vá propagant,
y tornan lo crit las rocas
ab só més ronch y ofegat.

III

Ja los tenim en terra! las marcas de llurs passos
respectarán las onas, los huracans, lo temps!
¡Lloch! Lloch! als qui guanyaren ab llurs robustos brassos.
realms per llur patria y ceptres per llur rey!

Ja péls perills glateixen, ja anyoran las
parle llur pell colrada, llur cós plé de sen

A vert passa lo bronzo, á aegras las murallas,
y se rovella 'l ferro als ayres exposat.

Dos darts rera la esquena, destrals en la cintura,
armats de bona llansa y de tallant coltell,
al enemich encalsan, sens dur altra armadura
que uns mals cuixals de cuyro y un ret pera capell.

Llurs donas, com ells bravas, segueixen llurs petjadas,
y als crits de la embestida alletan á llurs fills;
llur foch y valor beuhen en estas mamelladas,
y encare noys, l' exercit dels pares van seguint.

Restas d' aquellas hordas, que 'l glas abandonaren
com á un monarca adoran al qui los dú al combat:
Nascuts en mitx las selvas, jamay los subjugaren;
que noys ja 'ls adormían ab cants de llibertat.

Roger en las batallas desperta son coratge:
mes vilas ja 'l coneixen, que Montserrat pichs té;
son elm es la bandera que al perillós paratge
los guía, y la victoria camina al devant séu.

¡Guaytaulo! Já pren terra: já bratlan sas miradas.
¿Qué cerca? ¿qué l' enutja?—Hont son los enemichs?
¡Mal hajan estas onas y dolsas marinadas,
que ni una vela esqueixan, ni 'ns mostran un perill!—

IV

—¡Serrahins cercas? Per allí venen,
—á Roger diuhen tots los peons;—
per la montanya cobarts s' extenen;—
—¿Qué poden penyas ab valents cors?
¿Y qui á sa casa s' entornaria
sens en llurs venas l' arma esmussar?
¡A ells! ¡Sant Jordil! ¡Santa Maria!
¡Desperta ferro! ¡Firam! ¡Firam!

No tenim tendas: pus á guanyarlas:
la má á la azcona y allí minyons;
mostrémnos dignes al etjegarlas
d' eterna gloria en estos llochs.
Per las esposas gel lo cor sia,
que ja nos cridan los atabals.
¡A ells! ¡Sant Jordi Santa Maria!
¡Desperta ferro! ¡Firam! ¡Firam!

Est camp de gloria nostra vinguda
transforme en círculo de gladiadors:
llur sanch ne sia nostra beguda,
llurs xafats cascos, fassan de gots.
En nostras armas Grecia confia:
torném al poble sa llibertat.
¡A ells! ¡Sant Jordil! ¡Santa Maria!
¡Desperta ferro! ¡Firam! ¡Firam!

—Fills, patria, donas, plens de riquesas
sempre 'ns rebereu y vencedors:
esta es la empresa de las empresas;
vos durém armas, sedas, pendons.
¡Deu nos ajuda! marquém est día
en llurs rengleras lo pas del llamp,
¡A ells! ¡Sant Jordil! ¡Santa Maria!
¡Desperta ferro! ¡Firam! ¡Firam!

DAMÁS CALVET †

DAMÁS CALVET

◆ i * i ◆
¡Un recort y una llágrima!

UAN per entremij de l' amistat hi ha barre-
ja de veneració, si lo sér, objecte de aques-
ta veneració mateixa, deixa d' existir, se
sent lo dol per dos conceptes: per l' amich
y per l' idol.

L' idol per mi fou en Damás Calvet poeta.
L' amich en Damás Calvet home.

Tal volta alguns se riuran d' aquesta dife-
rencia que faig entre home y poeta, com si 'l poeta no fos
home; mes no hó torno enrera. Lo poeta es home, sí; pero
no tot home (literariament parlant) pot esser poeta. Aquest
no 's fá, l' home sí. L' home 's forma de la matèria; lo

Dibuix de Bastinos.
Execució de Renau.

Ja de Salou anava—partint la nau
que duya 'ls plors de mares,—verges y amants,
quant dos guerrers pels ayres—veheren passar.

LA TOMASA

FRAGMENT de la opereta catalana original de Calvet, música del eminent mestre Joan Goula que s' estrená en lo Teatre Principal.

—De tres germanas que som
so la mes bella:
la una es casada ab un duch,

l' altra es comtesa,
y jo pobreta de mí
só marinera.

poeta ha de neixer ab l' efluvi divi de la poesia. Te mes de idealisme que de naturalisme. Heus aquí perquè ha de haberhi diferència entre home y poeta.

Per mes temps que passe recordaré al amich; sempre sentiré veneració per las obras que deixa escrites. No oblidaré al poeta y al home á la vegada, perquè en Damás Calvet fou mes que home poeta, poeta home.

Tant era lo que la poesia 'l transformava. Tant era lo que la poesia 'l tenia captiu... ¡Com hi gosava gronxantse en sa falda!

Ell invertí los anys més falaguers de la seva vida en compondrer son sens rival poema épich *Mallorca cristiana*, que al entendre de eminències crítiques y al de tot aquell que alcansa á veurer dintre 'l reduit espay d' una estrofa un gran pensament, es una verdadera arquimesa de profundos conceptes, si bé se 'n hi observan molts de tenebrosos que jo 'm guardaré prou de dir (per mes que ho sápigam) lo perquè s' hi observan.

¡Pobre Calvet! Ell vivia, no de la poesia sino per la poesia. Pero d' un modo fantasiador, tendre. Son cor no era vell per la rahó dels anys y n' obstant estich segur que ell encara creya tenirlo mes jove.

Quan estava mes satisfet era poguent parlar de la poesia. Hi somniava... vivia sols per ella.

¡Quantas vegadas al trovarnos m' esplicava l' argument de algun trevall literari que estava fent ó bé m' en recitava una estrofa! ¡Y ab quin gust jo l' escoltava, donantli mon modestíssim parer de aprobació!

Encara 'l recordo en sa terrible malaltia. En una de mas visitas al veurem me sonrigué, y al allargarme una má groguenca y esllanguida confesso que se 'm negaren los ulls al contemplarlo inmóvil en un silló, sofrint l' estrago que aquell mal odiós feya en sa naturalesa privilegiada.

Donchs aixis y tot, boy ofegantse pel neguiteig que duya al cor, encare volgué llegirme una poesia que acabava de compondre, dedicada á la inauguració de la estátua del rey en Jaume I (1) per qui en Calvet sentia verdadera idolatria, tanta que aquesta figura gegant' de l' Historia épica catalana, ell la fa apareixer (ó quan no pot la menciona) en la majoria de sas obras. Ella forma 'l cor de son grandió poema *Mallorca cristiana*; en son drama póstum *Sibila de Fortiá*, del que en publiquem un fragment autógraf, l' anomena en *La Campana de la Unió*, drama estrenat l' any 65, l' aludeix, y... ¡quantas poesias soltas li dedicá durant sa vida literaria!

Calvet en la lluyta que sostenia ab la malehida enfermetat que l' ha robat d' entre sos carinyosos amichs, encare las Musas no li foren ingratas, encare volgueren donar son darrer goig al mestre, y ell, idólatra d' ellas com del Rey en Jaume, las hi vá expremere las últimas trovas (2)

Calvet era un verdader sabi dintre de la ingenyeria y de las lletras; pero á pesar d' esser lo poeta mes profundo de nostra terra no fou lo mes popular, y potser m' atreviré á dir que de popular no ho era molt, per la senzilla rahó de que sa literatura no es de aquella que tothom puga profundisar ni son llenguatge es del que ara 's parla; fent tot aixó que sols los intelijents donguin mérit á sas obras, lo mérit de tanta erudició reconeguda per tot Espanya, y al dir del eximi crítich don Joan Sardá, fins no ignorada en alguns indrets d' Europa.

Ab igual galanura escribia Calvet una poesia trista com composava un epitafi pera fer riurer. Sa ploma corria fàcilment, moguda per aquella imaginació ardenta, y no s' aturava ni devant de lo tétich y fantasmagórich ni al esclat de la riallada. Tot ho describia.

Era modest á pesar de son talent reconegut; senzill á pesar del cárrech científich que desempenyava en nostra Universitat; afable en lo tracte, bon pare, excel-lent amich, reservat, comedit, bondados de tal manera que jamay parlava mordasment, ni de sos competidors... es dir, dels que pretenian serho; perquè en lo género profundo de Calvet es casi imposible la competencia.

No trobava goig en parlar mal de ningú, y aixó es digne de menció en lo sigle que correm, sobre tot en lo ram literari, de hont devegadas se 'n surt mes mutilat que del *Spo-liarium* los gladiadors de la vella Roma, (y perdonin los que 's dongan per aludits ó sigan confreres).

Per aixó ell no tenia enemichs, y si 'n tenia no gosavan oféndrel directa ni indirectament. En aquest cas mes bé que enemichs eran envejoses de sa glória; que aquestos si que abundan, com hi ha Deu.

1. Que tingué lloch en València en Juliol d' enguany. La poesia que aludeixo nos la entregá lo plorat poeta pera publicar en LA TOMASA número 153

2. La poesia que publiquem ab lo titol de «Al Ebre» y altrás que 'n tenim en cartera

Mes tots los que sentiam per en Damás Calvet verdadera amistat, los que mereixiam sas demostracions d' afecte y estima, al recordarlo nos trovém mullada la galta per una llágrima que 'ns puja del cor als ulls, perquè anyorém la encaixada sincera de aquell sabi.

Descansi en pau l' eximi poeta.

Gosi de santa glória l' excel-lent amich.

J. AYNÉ RABELL.

Los ayres de la Patria

...~*~*~*...

PREMI DE LA FLOR NATURAL EN LOS JOCHS FLORALS DE 1863.

¡Oh campo, oh monte, oh rio!
¡oh secreto, seguro deleitoso!
FRAY LUIS DE LEON

com mon pit s' aixampla
quan tos ayres de nou, patria, respiro!
La planura mes ampla,
mes alts los monts oviro,
y mes blavench lo mar y lo cel miro!

De llunyas terras veyá
los núvols, que lo vent se 'n rossegava
vers ton cel, y 's desfeya
lo meu cor, y hi muntava,
y amagat en llurs plechs també hi volava.

Y ara 'ls bocins replego,
que com viatjers coloms al niu fugiren:
en mar d' amors navego,
que en ton cel s' esbargiren
boyras que de migransa 'l cor vestiren.

Encare lluny, ja l' ayre
me duya ab sa volada petonera
dels teus arbres la flayre,
com vers la india ribera
sent la del cinamom la nau velera.

Y 'l remor de las onas,
que 'l teu rocám assotan, ja sentia:
ta marinada á estonas
á refrescám venia,
y lo baf del teu mar fins coneixia.

Quan pel ivern tornava
me semblava en tos camps véurhi ginesta:
y 'l Canigó guaytava
que, com en jorn de festa,
duya de satí blanch sa rica vesta.

Com los ulls de tas ninas,
mes brillants Sol y Lluna me semblaren
que en comarcas vehinas;
mes bells los camps que criaren
la palla pel bressol hont me gronxaren.

Mes bella la plantada,
hont 'nava á cercar nius, y la herba aquella,
hont feya la mitxdiada
sota la ombra novella
dels arbres, d' aucellets ab cantarella.

¡Y que fresca deu serne
la font hont hi donárem tantas brenas;
hont de taula va ferne
la roca que sas venas
com lo fénix obrí de vida plenas!

Car en patrias vessanas
fins nos dona aliment l' áspra garriga;
las plantas son germanas,
cada roca una amiga,
y es com de nostre avior la casa antiga.

Patria, ja mes fugirne
me veurás, puig, com fan las orenetas,
en tos camps vull cullirne
per mon niu las palletas,
en ells hont han florit mas amoretas.

DAMÁS CALVET. †

EMBARCAMENT

DE L' EXÉRCIT CATALÁ PERA LA CONQUISTA DE MALLORCA

PREMIAT AB L' ENGLANTINA D' OR EN LOS JOCHS FLORALS DE 1878

E nos anam en est viatge en fé de Deu,
CRÓNICA DEL REY EN JAUME.

Oh mar de nostras glorias, que ab brumulants onadas,
com poltro que renilla pera flayrar lo vent,
en la sorrenca platja, en lo rocam y radas
ab remolins d' escuma t' esbrabas impacient:....

Apresta 'l llom, la hora de atravessarte espera
l' estol de Catalunya, que ormeja En Plegamans:
guayta ja en sas antenas d' En Jaume la senyera,
que onejará en las torres d' alcássars mussulmans!

Fa temps que no reposan en tota la marina
las aixas, que tremparen los tallanters d' Arenys:
que 'l roure y la olivera, lo mélis y la alzina
arrastran vers la costa los parellams farrenys.

Lo pinifer Pyrene de sas altas congestas
als calafats envia sos vents confortadors:
del mar pera guaytarlos aixeca abduas testas
la illa, ahont abordaren d' Orient los pobladors.

Apar una darssana de Rosas la badía,
ja feta á veurhi en ella estols emporitans:
pus quan la Diana d' Éfesso un temple allí hi tenia
també ivernada hi feyan llegendions y estols romans.

Ressucitar fins sembla Kypsela de sas ruinas
recolzada en la falda del Celeband altiu;
y, á punt de botá, á la aygua, hi ha mantas naus llatinas
en front de Calallonga y port de Sant Feliu.

Desde ell fins al de Blanes que á Annibal deturava
guarnida está la costa de lenys, cocas y naus.
La Selva y la Vall d' Aro per ells fá temps criava
carenas y quadernas, y tallamars y baus.

Allí 'ls peons hi compran lleugers escuts de suro,
qu' esmossan las sagetas, y 'ls mariners llurs remes.
Del Tárnum al Betulo, de Barcelona á Iluro
s' ormejan las galeras, recort d' antichs birems.

Que 'ls fills d' eixa marina, 'sentats en las andanas,
en lo bogar vencían als destres venecians;
en arriar las velas als de las náus pisanas,
y ab la arma, sols cal dirne que n' eran catalans.

Dels boscos, que la ubagá y fresca Guillería
y 'l plá de Vich cobreixen fins al canut Monseny,
los llarchs píbeta devallan per pals y sintería,
y de Llibia pèl bronzo las menas del areny.

Los filadors retorsan lo cánem de las voras
del Llobregat y 'l Segre per xárcias y cordam;
y nit y jorn no paran asuadas llensadoras,
que lo perset treballan y telas pèl velam.

Ni 'ls malls ni las enclusas reposan una estona,
fornint llansas y fletxas corassas y capells.
Qu' es son cavall de Troya, diu Jaume, Barcelona,
pus armas sempre hi troba á feixos y á cimbell.

La antiga Cossetánia no dorm en sas riberas,
de que Romans y Púnichs volían ser senyors;
y del Pinell y Alfara per sas tallants galeras
fa temps que 'l galip secan sos hábils constructors.

Ja Tamarit prepara trabúcias y taridas
per los caballs de guerra; Salóu los grans vaixells:

lo port de Tarragona naus de bescuit reblidas,
y la antiga Oleástrum trabuchs y manganells.

Y al peu dels colls de pedra las bravas tortosinas
estan cusint las tendas, que han de albergar la host,
marcant las de llurs vilas ab las destrals carminas,
recort de quan lluytaren sens homs ni capítost.

La lluna de Setembre s' atansava,
amenassant torbar la mar tranquila;
y 'l jove Rey ab desesper mirava
jorns y mes jorns, sens enllestir, passar.
Vora la platja matiner venia,
y aixís li deya al sol:—¡Ja 'm triga la hora
de véuret pondre dins la mar! ¿Quin dia
de mon palau jo t' hi veuré colgar?—

Rey d' una gran comarca de Vespéria,
¿per qué ¡ay! l' Orient mon esperit fascina?
Terras á conquerir t' encare Ibéria,
y jo á regnar en illas sols aspir!
¿Es ma sanch bissantina que se inflama?
¿Es lo sepulcre de Jesús que 'm crida?
¿O es sols del geni catalá la flama,
que m' aclara lo nostre esdevenir?—

Y era que respirava las rehinosas
auras dels pins que los Romans plantaren,
y las rasses de vinyas pampolosas
—Callípolis (li deyan) aquí fou!—
Y en aquell golf que ab sa beilor convida
los estols de Cartago recordava,
del tribut de donzellas la partida,
que un gran miracle retingué en Salou.

Pera animar la host, las naus ja ancradas
visitava en Cambrils y en Tarragona,
y era lo campament sas passejadas,
marcant lloch als qui anavan arribant.
Com remats que sots la ombra d' oliveras,
d' avellaners y vinyas pasturassen,
los creuats esperavan las galeras
promesas de las bandas de Llevant.

Del Rosselló, 'l Conflent y de Cerdanya
la host de Nunyo vingué desde Port-vendres:
Jaspert de Barberá los acompanya
ab fonévols y enginys dels mes novells.
Rival en Catalunya no tenia
per' construi aytals máquinas de guerra;
fama de ginyadors sa companyia,
destres y llestos en bastir castells.

Com las famosas naus, que en la alborada
del segle tretze nostras mars llauraren,
lo Lleopart dels Pisans, la celebrada
Corroccia, orgull de Génova, y 'l Falcó,
que passejava la triumfant bandera
de la potent Reyna del Adriátich,
de Montpeller veheren la galera
apareixer un jorn en l' horissó.

Dibuix de Julián Bastinos.

Execució de E.

Tot y nau de combat, era enriquida
ab ornaments de talla, en recordansa
d' aquella de Bisanzi, en que conduhida
fou la filla imperial desde Llevant.
Ormejada ab velám, doble renglera
duent de remers á mena de dromona,
desplegava sas alas com lleugera
polleta d' aygua, ran del mar volant.

Era sa proa 'l cap d' un indomable
cavall de la Camarga, que tossava
com l' unicorn, ab banya formidable
pera clavarse en l' enemich vaixell:
mentres sa popa, ornada ab sederia
de Milán, y ab mosáich empostissada,
voltada de daurada galeria
semblava sols del art preuat joyell.

Lo toldo de samit duya brodadas
en or las grans conquistas d' Almería
y de Palma ab nosaltres realizadas
per dos Guillems: de Montpeller senyors,
y un medalló en lo mitx ab la figura
d' un joglar tocant la arpa, car la vila
n' era espill de románica cultura,
com lo Comtat l' aplech dels trovadors.

Al criminal y al perseguit donava
lo temple, en eixa edat de costums rudas,
sagrada protecció, que ¡ay! no trobava
en alta mar lo pobre navegant.
Y per ço en tal galera *la cadena
de llibertat* pél salvament hi havia
de la nau en través: de mortal pena
son salt lliurava al menys al tripulant.

Derrera d' ella, Génova, y Narbona
en bastiments capdals compareixeren,
y en Cambrils, en Salou y en Tarragona
la host s' anava aplegant pera partir.
En mitx de las taridas descollavan
las grossas naus, galeras y galeotas;
y disset mil creuats sols esperavan.
que en ellas hi debían encabir.

S' hi veyá allí la tría de la terra
del Ebre al Pirineu; gent de las planas,
de las voras del mar y de la serra,
las banderas seguint de llurs senyors:
la mesnada reyal d' Aragonesos
y richs homens fidels amants de gloria;
cavallers forasters, ab llurs arnesos
variats y ab llurs mantells de tots colors.

La host del Comte d' Ampurias destacava
per l' esperit de germanó y franquesa,
cap frare ni cap bisbe ab ells anava,
que eran mitx albigesos sos capdills.
Ventejats pels xiulets de tramontana
no 'ls conmovien los trámpols ni tempestas:
segadors y dallayres de la Plana
volen fer bona sega per llurs fills.

De son rocós castell, Peratallada
ab ells los de Cruilles devallaren,
y ab los Rocabertins de Perelada
los del alta Deciana al Pirineu;
y 'ls del Comtat de Besuldú, y 'ls que moran
del Tichis en lo curs, y 'ls montanyesos
del poble de Cabrenys, que encar' s' honoran
de ser guardians de un pompeyá troféu.

Bernat de Santa Eugenia 'ls acompanya
ab aquells que despullan las suredas
del Ter, y los que al peu de la montanya
de Bagur hi fan pesca de coral.

Per ell tots morirían, car, en proba
d' afecte á sos vassalls, de tot domini
ans de partí los afranquí, y renova
devant del Rey un acte sens igual.

Guille.m de Cabanellas, de Girona
inclit prelat, abriga ab sa bandera
tots los fills de la Selva, y los sermona,
car tots prengueren ab fervor la creu.
L' Abat de Sant Feliu no obra sos llavis
per predicá á la gent que se 'n du á la illa:
ab los Pisans hi anaren ja llurs avis,
y la mar los coneix per tot arreu.

Al Senyor del castell de Mataplana
sa mesnada segueix de gent farrenya,
criada en lo Pirineu, y á la boscana
cassa avesats del onso y del senglar,
Son ells los qui, en las baumas salvadoras
de Ribas y en Mongrony, se defensaren
de barbres y romans, y ab taifas moras
ompliren tot lo fons d' un comellar.

Nets dels Bagaudas, y en recort d' aquellas
antigas rassas que sos monts poblaren,
van ab vestits de pells, brassals d' anellas,
pedras de llamp y defensius d' areny;
fargayres cuasi tots, sembla que tenen
de ferro deixatat totas las venas,
y á jugar ab llurs masses s' entretenen
fets á manejar malls y á rompre 'l greny.

A un brau guerrer, que la ferrada cota
pél brial dels monjos de Ripoll cambiava,
acampanya una host de gent devota
y de vassalls que 'l monestir cridá.
Armat va del açer, que en Vallfogona
l' angel mal feridor empunyá un dia:
matzinada la fulla ab belladona...
¡Guay del alarb que lo seu tall rebrá!

L' anomenan l' *abat* y 'l rey l' honora,
car d' un present sens preu portador n' era;
un manuscrit riquíssim que atresora
miniats treballs d' art bisanti 'l mes pur:
y en ell descrita la gloriosa anada
de Berenguer y dels Pisans á la illa;
l' Almudayna y la vila ben pintada,
ab sos carrers, sas torres y son mur.

Altre açer encisat ardit empunya
Berenguer de Centellas, la gloriosa
espasa de mes nom en Catalunya
del cavaller Soler de Vilardell.
De una massa de ferro, devallada
del cel ab gran remor y tota encesa,
per misteriós armer fou treballada
com del califa Omar lo dur coltell.

Arnau de Santa Cilia una partida
guia de Vigatans: en la carrera
son los primers, gent alta y ben fornida
feta á plujas y á neus, al vent y al sol.
Com pedrafitas drets, y forts com ellas,
van tots ab pals ferrats y armats de fonas:
de Mallorca 'ls han dit mil maravellas,
y 's creu ja un Aulí Mœvi qualsevol.

A Berenguer de Montesquiú segueixen
los fills de la enrunada Spatamala,
de Roda y de Manlleu, y dels qui peixen
llurs remats en las fértils valls del Ter:
y dels qui en la frondosa Guilleria
la cassa perseguint entre las bagas,
tenen en l' arch certera punteria,
com en brandir destrals lo ço certer.

Entre ells hi van uns quants armats d' azconas,
 senle mostra de rassa tota estranya,
 quasi fent gala, ab vanitat de donas,
 de llurs bossas de carn demunt del pit.
 Los *golluts camaroigs* los anomenan
 del color de la pols de llurs garrigas;
 si are llurs golls tot lo capmall umplenan
 creuhen al baf del mar véurels gorits.

Entre la host de Moncada 's veu brillarne
 dels nobles sos parents las armaduras;
 lo de fas llargaruda del Bearne,
 qu' entonan un cant éuskaro valent.
 Y entre ells bons ballesters de Barcelona
 del Llobregat y del Vallés; guiantne
 En Bernat, arriscat fill d' Argentona,
 del camp feniculari 'l contingent.

Cervelló y Alamany llurs vassalls guian
 del fértil Panadés, Caldas, Manresa,
 Vilafranca y Montblanch peons hi envian
 ab *homens de paratge* per capdills.
 En Jaume de Cervera la mesnada
 de Balaguer, de Tárrega y de Apiera,
 com á expert capitá té encomanada
 de sa vila natal junt ab los fills.

Lleyda á Gueráu d' Eril sa gent confia;
 y Bellpuig, Agramunt, Berga y Solsona
 cavallers d' eixos noms tenen per guia
 d' Anglessola seguintne l' estandart.
 Y del salat Ivars, de la ribera
 fructífera de Sió, de la Segarra,
 de las voras del Gorp, y del Cervera
 venen los bons arquers á pëndrehi part.

Los que en valls pirenaicas persegueixen
 los corredors isars y l' erch salvatge,
 ab los d' Urgell s' aplegan, que segueixen
 del Arcángel Miquel lo gonfanó.
 Llur capdill En Ramon Folch de Cardona
 porta, en nom d' Aurembaix, al comte Nunyo
 d' En Armengol de Córdua la tissona
 de que era Montalban lo guardadó!

La llibertat del bosch y las montanyas
 des que están acampats sembla qu' anyoran
 Com assaja 'l badell sas naixents banyas,
 y lo cavall frisós sas clins al vent,
 pera mostrar llurs forsas barras tiran,
 y palets que llurs mans no més empunyan,
 ó al so de grallas, ab llur dansa admiran
 sempre animats, distrets y ab cor plascent.

Dels serrats, que corona la olivera,
 y de las valls floridas de sa conca,
 Tremp, la qui s' enmiralla en lo Noguera
 acull y engruixa la escullida host.
 Y ab ell van los de Isona la romana
 los de Orcáu y dels *monts d' argenteria*,
 los de la Pobla y 'l Flamisell, que mana
 lo digne hereu d' Arnau Miró de Tost.

Devant sa tomba, que d' Ager lo temple
 guarda ab sa bella estátua, á tall de guerra,
 prenent sa fé y sa vida com exemple,
 En Berenguer d' Ager feu sagrament
 de lluytar ab alarbs á la primera
 empresa á que 'l cridás lo rey En Jaume,
 ó dur á Terra Santa sa bandera
 si de lluytá ab cristians hagués intent.

Deixantne la montanya Malehida
 y del Jueu lo fúnebre flumayre,
 pel Ribagorsa devallá una ardida
 companyia de gent d' aquellas valls.

Tot ossos y tot nervis, d' angulosas
 formas que 'l sentiment no enrodonía,
 las armas defensivas eran nosas
 per ells, y per lluytar duyan boscalls.

Ab la host dels Almugávvers s' ajuntaren,
 y almocatens pera capdills volgueren;
 y ab ells al ras uns altres s' ajassaren,
 que de sas tendas repeli tothom.
 En circhs antichs, y en plassas péls nuviatges
 dels grans senyors com gladiadors lluytavan;
 lo poble 'ls deya 'ls *cavallers salvatjes*,
 y 's mostravan ben dignes de tal nom.

L' esperit d' aqueix segle 's retratava
 en tal aplech. Soldats sense bandera;
 vassalls ab llur senyor, que no anyorava
 las vetllas del castell devant la llar;
 vetllas d' enuig, hont l' esperit no vola,
 que anima sols d' un frare la arribada,
 la d' un romeu, del trovador la viola,
 ó 'l festí de la cassa del senglar.

Per çó aquells sers, que un bell ideal sentían,
 y á la forsa brutal no 's doblegavan,
 d' eixa mitj ruda societat fugian,
 arrecerant en monestirs llurs cors.
 Y aquells caràcters grans, que en la abstinencia
 lo compliment de llur missió no hi veyan,
 tot enfrenant llur pensa ab la obediencia
 empunyavan los glavis venjadors.

Germans entre ells, de religió agustina,
 cavallers de Sant Jordi devallaren
 de llur castell convent que 'l mar domina
 ab la vermella creu demunt del pit.
 Com son pare, lo Rey amor tenia
 als guardians de la Marca de Valencia,
 pus lo desert que en Pere 'ls concedia
 ells trasformaren en verger florit.

Si 'l campament los acullí ab respecte
 pel nom del Sant, que per patró tenian,
 quasi d' una ovació foren objecte
 lo qu' hi entraren aprés, frares templers.
 Fills de nobles familias, que la guarda
 tenian dels camins de Palestina,
 sempre de las creuadas en vanguardia,
 aquí 'ls cridá lo ters dels Berenguers.

Pus que com ell En Jaume no podia,
 per sa missió, sa joventut y altesa,
 sagellar ab lo vot sa simpatia
 fou, mes que llur amich, sumis soldat.
 Y á donarlos aná la benvinguda
 ab sa reyal mesnada y sos rics homens:
 —Aprés de Deu, n' es sempre vostra ajuda
 (diguéls) la que mes aymo en lo combat.—

Vestits de blanchs mantells ab creu de grana,
 figuras arrogants, li demanaren
 que solsment sa milicia fos guardiana
 del qui tants anys en llur convent visqué.
 —En vostre cor d' infant creixer hi ferem
 la fé y l' amor á empresas grandiosas.
 Part donchs hi hem de tenir. Com prometerem
 trenta aquí som.—Bernat Champans digué.

A llur entrada 'l Rey renovellava
 los pactes sagellats en Barcelona
 y entre 'ls repartidors hi designava
 al prior de Miravet, home exemplar.
 Y part en la conquista prometia
 als qui d' altres reyalms allí veyan,
 y aventurera gent, que ja glatia
 de dormir en las naus y de lluytar.

LA TOMASA

MALLORCA CRISTIANA

CANT DE LA ESCLAVA HIMARA

Poesía de Damás Calvet.

Música de Eusebi Ferrán.

Cant

Piano

Andante

En la Nova las auroras de un volca tenen lo - brill La pell de sas mora

1ª volta 2ª volta

do ras d'abrabatj es un es pill. pill L'ull en e-lla s'extassia

pas a voluntat

cres:

1ª volta 2ª volta

ve co bran perdit perdit vigor gor Jo he jurat q' dormi ri a en ma falda mon amor en ma falda mon amor

pas pas ab espres:

CALVET

LENGINER

EN SON QUARTO D' ESTUDI

JULIAN

Las carns, grana, bescuit y altras vituallas embarcan de primer. En las taridas hi fican los cavalls. Donan las grallas y 'ls corns lo seny d' alzar lo campament. Y s' ou al plegar tendas tal cridória de parlas consemblants y veus estranyas, que farian duptar de la victória si fos altre 'l capdill d' aquella gent.

Combregan tots. Lo Rey ab alegría mes soldats dels qui 'ls nobles prometeren contempla allí aplegats: la fé los guía pus molts per primer cop veuen la mar. Martell mana l' estol: Carrós derrera ab sa nau; la vanguardia du Moncada, y pel Rey destinada es la galera, que sa vila natal feu agensar.

.....
 .....
 .....
 .....

Embarcat ja lo Rey la senyal dona de partir, y del ancre las cadenas

de sa nau fa muntar: s' infla la lona, y 'l gallardet flameja en las antenas. Lo remer, tot bogant lo *laus* entona, mentres sanglota, y 's va arrancant sas trenas en la platja la esposa desolada, la tendra mare, y la filleta aymada.

Dalt d' una roca, que la mar domina, Aspárrech l' arquebisbe, ab tremolosos brassos, beneheix l' estol, que ja camina en vers lo teatre de tants fets gloriosos. Per ell implora protecció divina car de la mar als ayres prosalosos no estan fets los valents homens de guerra, que als enemichs no temen sent en terra.

Baix lo toldo daurat de sa galera destaca del rey Jaume la figura: desveneyna l' açer, y sa bandera enlayrant ab la esquerra, així murmura: —¡Senyor, si per estendre ta lley vera més lluny hagués d' anar, mon cor te jura que igual fé y esperança 'm sostindria! ¡Partim en nom de Deu!—y la host diu:—¡Sial—

DAMÁS CALVET. †.

Si las meas llágrimas, al derramarlas damunt la tomba d' en Damás Calvet se tornessen diamants, damunt la séva tomba las deixaria.

¿Sabeu perquè á la Mort li plau matar als genis en la flor de sa jovinesa?

Perqué 'ls mira com una flor hermosa y quan mes hermosa y ab mes ufana la veu mes li dol esperar á cullirla quan siga mústiga.

Tots los que van gosar sentint tas poesías, ploran sentint la teva mort.

Si Dèu no vol que 'ns dolga lo Mort; ¿per qué fa gé-nis com tu que 'ns fassan tan volguda la vida?..

¿Si l' ánima es immortal, gosará la teva en lo cel, privada de son plaher major, qu' era l' Art?

Y si en lo cel ja no 's té cap plaher dels que teníam á la terra, es un ell mateix havent cambiat tant del tot la seva idiosincràcia?

L' ánima vola al cel deixant mort lo cos.

La papallona s' enlayra deixant la oruga.

Tu en lo cel serás com tothom que está en lo cel privat del teu art que 't feya diví fins en la terra.

Veus aquí una oruga mes bonica que la papallona.

La Primavera vinenta damunt lo teu llit darrer, quantas flors aromosas que viurán la teva vida que

enterrarán sos arrels en lo teu cos y 's nudrirán de tu

Damunt d' aqueixas flors, quantas papallonas qu libant se nudrirán de tu.

Y tu tan amant de la bellesa no podrás veure flors, ni papallonas, ni ayre, ni 'l sol boy caldejant la terra.

Sols los teus ossos descarnats sentirás com los verms los rosegan en la fossa.

Que 'n fassan vía papallonas y flors; porque no pugan gaudirse de ton cos tanta lletxesa com tanca lo sepulcre.

Si, esmaltats papallons: libeu depressa la esséncia de son cos y quan dins vostre ja la tingueu, aneu volant enlayre, enlayre sempre fins que vos cegui ab son resplandor lo daurat soli que té l' Etern en la Patria Celestial, y volant entorn d' Ell y revestintlo de la pols daurada de las vostras alas, digueuli aixís:

Nostre Senyor y mestre

que en terra y cel sou poderós sens mácula de mundanal flaqueza: aquí vos portan los papallons del mon que son los ángels pera las flors, com en lo cel tos ángels deuen se 'ls papallons de las estrellas, lo cos del immortal cantor insigne; porque juntantlo á l' ánima altra volta, que d' en Damás Calvet prop vostre sura, alegri ab los seus cants la glória tota que quí com ángel de la glória canta y ha dat al mon del qu' es lo Cel un signe, Nostre Senyor y Deu, miréu si us sembla que pot estarse al Cel ab cos y ab ánima.

E. SOLER DE LAS CASAS.

AVIS IMPORTANT

En la acreditada litografía de RIBERA Y ESTANY, 5, Sant Ramón, 5, s' hi trovará un gran assortit de cromos pera felicitacions de Nadal, baix nous dibuixos alusius á carters,

serenos, vigilants, cafeters, taberners, sabaters, forners, dependents del gas, perruquers, etcétera, etc.

BON GUST, ELEGANCIA Y BARATURA

AL EBRE (1)

Riu avall van las onadas,
Riu amunt las barcas van,
De Ponent malas ventadas,
Fértils ratxas de Llevant.

Riu payral de nostra terra
Que ab sos pits d' eternas neus,
Tens per dida 'ls Pirineus.
¿Que t' emportas cap al mar?
¿Com lo riu de Babilonia
Nostres plors, nostra anyoransa?
¿Cóm d' histórica venjansa
Èts la véu, y 'l despertar?

Riu del plom t' anomenaren
Pel Espanya ó per l' Afranch
Que no 't tornis riu de sanch,
Riu del realme d' Aragó:
Sia 'l mur d' un poble lliure
Ta marxada que al Nort dona,
De Vascónia á Barcelona
Del Trinabri al Rosselló.

A tú aflueixen abundosas
Torrentadas, fonts y rieras;
Y véus rasses vigorosas
Transpintarse en tos cristalls:
Del antich ginet ab palma
Fins al qui 'l trabuch empunya,
Del pagés de Catalunya
Al pastor de Roncesvalls.

Tú, en la vida d' aquets pobles,
Èts la mes potenta artéria,
Cóm fóu per la antiga Ibèria
Fecundant Nil ta corrent.
De las rasses inadoras
Tu aturares la embestida
Riu de pátria, riu de vida,
Riu de un poble independent.

D' Indibil y de Mandoni
Los clarins de guerra ohires:
Las llegions que t' engolires
Plorá Roma ab greu dolor.
Y aturant l' allan dels Barbres,
Que el Pirene trascollava,
S' empeltaren ab llur sáva
L' llergeta y 'ls fills d' Aytor.

A las tayfas agarenas
Tú segares l' avantatge:
Resta n' és del séu llenguatge
Lo parlar dels téus marins.
En l' aljub com en la cènia,
En las eynas de la terra,
Y en ornetjs de páu y guerra,
Viu encara riu endins.

Al caball del Rey En Jaume
Tú abeurares mil vegadas,
Que ab passadas y passadas
Lo téu curs quasi apamá.

Tú 'ls exércits trasvalsares,
Que aixamplaren sa frontera,
Y rosares la *Senyera*,
Que en Valencia tremolá.

¡Més ay! Al véure la pátria
Petjats sos furs, y destruida
Sa garantía de vida
Del séu *Justicia* ab la mort.
Com broma baixa extenente
Plorares greujós ab ella
D' haver en mans de Castella
Depositada la sort.

Per fi, del álga franca
T' hem vist arrastrar las plomas
Quant com panell, en las domas
De Saragossa 's posá.
Y al téu devallant sublime,
Fertilisant tas riberas,
Beneheixen las Gents iberas
Al patri riu catalá.

Riu avall van las onadas,
Riu amunt las barcas van;
De Ponent malas ventadas,
Fértils ratxas de Llevant.

DAMÁS CALVET. †.

1. Poesia póstuma del eminent poeta D. Damás Calvet.

Habent determinat ls direcció, que en aquest número especial de LA TOMASA, no hi haguessen poesías mes que de 'n Damás Calvet, no hem pogut publicar las diferentas

que tenim rebudas á la bona memoria del preclar poeta, que á no habernos fet aquell propòsit ab molt gust hauriam publicat, qual remesa agraphim molt al seus respectius autors.

ALMANACH DE LA TOMASA pera 1892

Está acabantse la magnífica y numerosa edició de aquesta obra, que conté treballs literaris de mes de 50 poetas y escriptors, bonichs grabats y reproduccions de la *flor y nata* de nostres primers pintors y dibuxants, elegant portada al cromotirada á 12 tintas y un santoral complet constant tant sols 2 ralets.

L' ALMANACH DE «LA TOMASA» no 's podrá servir als Srs. Corresponsals si tardan molt en fer novas demandas, perquè repetim que s' agota la espléndida edició, com si fós de brescas.

Don Joan, si t'ixen del cor
 estas paraúblas sentidas
 quina es la porta, si hi cridas,
 que pot tancaarte l'aturor?
 De mi sols respondre sí
 que t'escolto enamorada,
 que beet foeh de ta mirada,
 y que mi' encench, y mi' fa be.
 Mes la eremor del cor meu
 es la febre del lleó,
 que en la librica regio
 sols troba per beure, y beu
 d'una aigua nity corrompuda,
 y calenta y amarganta,
 que sols ab febre s'aguanta,
 (perque qualsevol beguda
 ab la set de febre, es bona)
 y jo rebo sas besadas
 sols porque hi crech retratadas
 des faccions en sa persona.